

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДРОГОБИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА**

ЧАГАН ОКСАНА ІВАНІВНА

УДК 811.161.2'282.3:728.1(1-22)](477.86/.87)

**СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНА ОРГАНІЗАЦІЯ
ЛЕКСИКИ ТРАДИЦІЙНОГО СІЛЬСЬКОГО БУДІВНИЦТВА В
БОЙКІВСЬКИХ ГОВІРКАХ**

Спеціальність 10.02.01 – українська мова

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук

Дрогобич – 2023

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано у відділі української мови Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України

Науковий керівник – кандидат філологічних наук,
доцент **Наталія ХІБЕБА**,
Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича
НАН України,
старший науковий співробітник.

Офіційні опоненти – доктор філологічних наук,
професор **Наталія РУСНАК**,
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича,
професор кафедри сучасної української мови;

кандидат філологічних наук,
доцент **Інна ГОРОФ'ЯНЮК**,
Вінницький державний педагогічний університет
ім. М. Коцюбинського,
заступник декана з наукової роботи факультету
філології й журналістики імені Михайла
Стельмаха

Захист відбудеться 16 червня 2023 року о 10.00 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 36.053.02 у Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка за адресою: 82100, Львівська обл., м. Дрогобич, вул. Івана Франка, 24, авд. 20.

Із дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка за адресою: 82100, Львівська обл., м. Дрогобич, вул. Лесі Українки, 2 та на офіційному сайті Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (<https://dspu.edu.ua/science/spec-rady/ukr-language/disertations/>)

Автореферат розіслано 16 травня 2023 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради,
кандидат філологічних наук, доцент

Ірина ПАТЕН

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Бойківські говірки є одними із найбільш архаїчних і самотніх в українській мові, адже й сьогодні зберігають значну кількість давніх рис на всіх мовних рівнях, передусім на лексичному, що й активізує різноаспектне вивчення цих говірок.

Одним із перших звернув увагу на бойківські говірки І. Зілинський у праці «Проба упорядкування українських говорів» (1912 р.) та в наступних розвідках, що стосувалися ареалу функціонування говору. Важливими щодо окреслення обширу бойківських говірок та їх меж стали також праці А. Княжинського, С. Рабій-Карпинської, Я. Рудницького, О. Горбача, Ф. Жилка, Л. Коць-Григорчук, К. Іваночка, Н. Хібеби, Т. Ястремської, О. Костів та ін.

Риси бойківських говірок проаналізовано в спеціальних дослідженнях, зокрема з фонології – А. Залеського, В. Черняк, О. Костів, Н. Хібеби та ін., акцентології – Я. Пури, Г. Кобиринки та ін., словотвору – І. Ковалика, Т. Возного, Я. Закревської, О. Захарків та ін., граматики – Д. Бандрівського, Я. Пури, І. Ощипко, М. Зубрицької, Н. Глібчук та ін.

Численними є праці, присвячені вивченню тематичних груп лексики бойківських говірок, зокрема М. Онишкевича, А. Бодника, О. Шляхова, Ю. Галая, В. Пастушин, М. Матіїва, З. Булика, Н. Сокіл-Клепар, О. Гурової, Н. Хібеби та ін. Фразеологічні особливості говірок проаналізували М. Демський, М. Яким, А. Тимошенко.

Дослідження лексики говірок української мови, її тематичних та лексико-семантичних груп і надалі залишається одним з актуальних завдань сучасної діалектології. Лексика діалекту, відтворюючи особливості мовлення діалектоносіїв, репрезентує їхню матеріальну та духовну культуру, фіксує історію та відображає зміну традицій. Діалектна лексика традиційного сільського будівництва поступово архаїзується, переходить до пасивного складу мови, а відтак може зникнути разом із носіями говору старшого покоління, тому фіксація, збереження і дослідження цих назв є для діалектологів завданням найбільшої ваги.

Попри активне зацікавлення мовознавців бойківськими говірками, не всі тематичні групи лексики (ТГЛ) стали предметом детального вивчення, зокрема й лексика, пов'язана із сільським традиційним будівництвом. Лексику традиційного сільського будівництва на матеріалі говірок української мови досліджували Г. Шило та З. Бичко (наддністрянські говірки), Д. Тодер (закарпатські говірки), З. Ганудель (південнолемківські говірки), Л. Поліщук (східноpodільські говірки), Л. Дорошенко (східнополіські говірки), О. Євтушок (західнополіські говірки), М. Никончук (середньополіські говірки), Д. Ігнатенко (українські говірки Молдови) та ін. Лексико-семантичні групи будівельної лексики в говірках Івано-Франківщини вивчав М. Бігусяк.

Актуальність дисертації зумовлена потребою комплексного дослідження тематичної групи лексики традиційного сільського будівництва в бойківських говірках, що дасть змогу зробити належні висновки про її ерархічність у

системних зв'язках гіперо-гіпонімії, синонімії, антонімії та з'ясувати відношення між мовними одиницями лексико-семантичних груп на рівні словотворення і мотивації, варіантності формальної і семантичної структури.

Зв'язок роботи з науковими планами, програмами, темами. Дисертацію виконано в межах наукової теми відділу української мови Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України «Українська історична та діалектна лексикологія і лексикографія» (державний реєстраційний номер 0119U001467).

Мета дисертації – дослідити склад і структурну організацію лексики традиційного сільського будівництва як сегмента лексичної системи бойківських говірок, визначити шляхи формування назв реалій і понять будівництва, їх ареальну репрезентацію, встановити ступінь збереження аналізованих назв.

Реалізація мети передбачає виконання таких **завдань**:

- за спеціально укладеною програмою-питальником зафіксувати назви традиційного сільського будівництва в бойківських говірках;
- змодельовати структуру досліджуваної тематичної групи лексики;
- простежити семантичну структуру лексем;
- проаналізувати системні зв'язки між мовними одиницями;
- дослідити генезу, імовірні шляхи формування назв;
- визначити основні моделі мотивації та способи номінації назв;
- виявити архаїчність чи інноваційність мовних одиниць;
- установити міждіалектні зв'язки будівельної лексики бойківських говірок;
- унаочнити географію назв на лінгвістичних картосхемах.

Об'єкт дослідження – лексика традиційного сільського будівництва в бойківських говірках.

Предмет дослідження – структурна та семантична організація будівельної лексики в бойківських говірках.

Джерелами дослідження слугували власні польові записи – тексти зв'язного мовлення та відповіді на запитання, зібрані впродовж 2016–2021 рр. у 80 населених пунктах Бойківщини за спеціально розробленою програмою-питальником (понад 300 питань) на основі «Програми для збирання лексики до Лексичного атласу української мови» Й. Дзендзелівського, «Атласу будівельної лексики Західного Полісся» О. Євтушка, «Лінгвістичного атласу українських говорів Східної Словаччини» З. Ганудель, праці М. та О. Никончуків «Будівельна лексика Правобережного Полісся в лексико-семантичній системі слов'янських мов». До формування джерельної бази дослідження залучено діалектні словники бойківських говірок М. Онишкевича і М. Матіїва, етнографічні праці та неопубліковані архівні матеріали Р. Сілецького і Т. Гощіцької.

Мережу говірок для обстеження сформовано на основі визначених «Атласом української мови» діалектних меж та усталеного в сучасній діалектології окреслення ареалу бойківського говору. Залучено матеріал із

перехідних бойківсько-закарпатських, бойківсько-лемківських, бойківсько-наддністрянських і бойківсько-надсянських говірок.

Методи дослідження. Для ґрунтового аналізу матеріалу використано як загальнонаукові, так і суто лінгвістичні методи, передусім *експедиційно-польовий* (фіксація діалектного матеріалу), *описовий* (систематизація й інтерпретація зібраного матеріалу), *етимологічного аналізу* (визначення походження назв), *структурний* (систематизація номінативних одиниць, окреслення системних зв'язків), *компонентного аналізу* (ілюстрація семантичної структури назв реалій будівництва), *опозиційний* (з'ясування семантичної опозиції діалектних одиниць), *зіставний* (вияв міждіалектних зв'язків), *соціолінгвістичний* (фіксації відомостей про інформанта), метод *лінгвістичного картографування* (вивчення й унаочнення простової поведінки назв) та ін.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що *уперше* в українському мовознавстві:

- комплексно представлено тематичну групу лексики традиційного сільського будівництва в бойківських говірках;
- досліджено її склад і структурну організацію, шляхи формування, семантику й ареальне поширення мовних одиниць;
- виявлено міждіалектні зв'язки та паралелі.

Поглиблено методику системного вивчення діалектної лексики та лінгвістичного картографування.

Продовжено вивчення бойківських говірок і діалектної лексикології.

Наукову новизну отриманих результатів репрезентовано в **твердженнях, які подаємо на захист**, а саме:

1. Лексика традиційного сільського будівництва в бойківських говірках, репрезентуючи матеріальну культуру Бойківщини, підтверджує збереженість репертуару мовних одиниць цієї тематичної групи, окреслює стан функціонування сучасних бойківських говірок.

2. Досліджувана ТГЛ зазнає впливу літературної мови, свідченням чого, з одного боку, є паралельне функціонування літературних та діалектних слів, а з іншого – витіснення низки діалектизмів.

3. Внутрішньомовні і позамовні чинники зумовлюють зміни в репертуарі ТГЛ будівництва (звуження і розширення семантики назв, архаїзація, інновації та ін.).

4. Назви, пов'язані з будівництвом, засвідчені в бойківських говірках, у фонетико-словотвірних варіантах із тотожним чи близьким значенням функціують і в інших діалектах української мови.

Теоретичне значення дисертації полягає в удосконаленні методології вивчення тематичних груп діалектної лексики з її проєкцією на структурно-семантичний, етимологічний й ареальний аспекти. Отримані результати можна використати для опису інших тематичних груп лексики на матеріалі різних говорів мови, а також для зіставних розвідок у загальноукраїнському контексті.

Практичне значення роботи – у розширенні емпіричної бази української діалектології, поповнення її фоно- та текстотеки. Аналізований матеріал можна

використати для укладання «Атласу бойківського говору», «Лексичного атласу української мови» та ін., що дасть змогу уточнити межі сучасних бойківських говірок та стан їх функціонування. Відомості дисертації цінні для створення лексикографічних праць різного типу, зокрема для «Словника українських говорів». Положення роботи можна використати як доповнення до лекційних і практичних курсів із лексикології, лінгвогеографії, для низки спецкурсів і спецсемініарів із діалектології.

Особистий внесок здобувача. Дисертація є результатом самостійно проведеного наукового дослідження. Усі наукові праці за темою дисертації опубліковано без співавторства.

Апробація матеріалів дисертації. Результати дослідження обговорено на засіданні відділу української мови Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Основні теоретичні положення роботи та здобуті результати викладено в доповідях на міжнародних наукових конференціях і читаннях: Міжнародна наукова конференція «Книжки про слова. Історична та діалектна лексикографія» (м. Львів, 2017), Міжнародна науково-практична конференція «Українська мова у парадигмі світової лінгвістики» (м. Одеса, 2017), Міжнародна наукова конференція «Діалектологія у структурі лінгвістичних знань» (м. Київ, 2018), Шості міжнародні наукові читання пам'яті члена-кореспондента НАН України Юрія Олександровича Карпенка: до 90-річчя від дня народження (1929–2009) (м. Одеса, 2019), Міжнародна наукова конференція «Діалектний часoprостір. Світлої пам'яті Наталі Хобзей» (м. Львів, 2019), VIII Міжнародна наукова конференція «Лінгвалізація світу» (м. Черкаси, 2020), Міжнародна наукова конференція «Стан і перспективи сучасної української діалектології (до 100-річчя з дня народження професора Й.О. Дзендзелівського)» (м. Ужгород, 2021), Наукова конференція «Język w regionie, region w języku. 5» (м. Познань, 2022).

Публікації. Основні аспекти та результати дослідження висвітлено в 14 публікаціях, зокрема 10 – опубліковано у фахових виданнях України, 1 – у закордонному, додатково відображають наукові результати дисертації 3 статті.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі списку умовних скорочень, вступу, чотирьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, переліку використаних джерел (74 позиції), літератури (260 позицій), списку обстежених населених пунктів та їх скорочень (83 позиції), додатків (таблиці семантичної структури лексем, індекс аналізованих назв, карти та коментарі до них, діалектні тексти, список респондентів, фотоматеріали (світлина бойківської хати)). Загальний обсяг дисертації становить 334 сторінки, з них основний текст – 183 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано вибір теми дисертації, її актуальність, зв'язок із науковою темою, сформульовано мету й завдання, визначено об'єкт, предмет і джерельну базу дослідження, окреслено його методи, розкрито наукову новизну, теоретичне й практичне значення отриманих результатів,

представлено положення, подане на захист, висвітлено відомості про апробацію основних положень дисертації та її структуру.

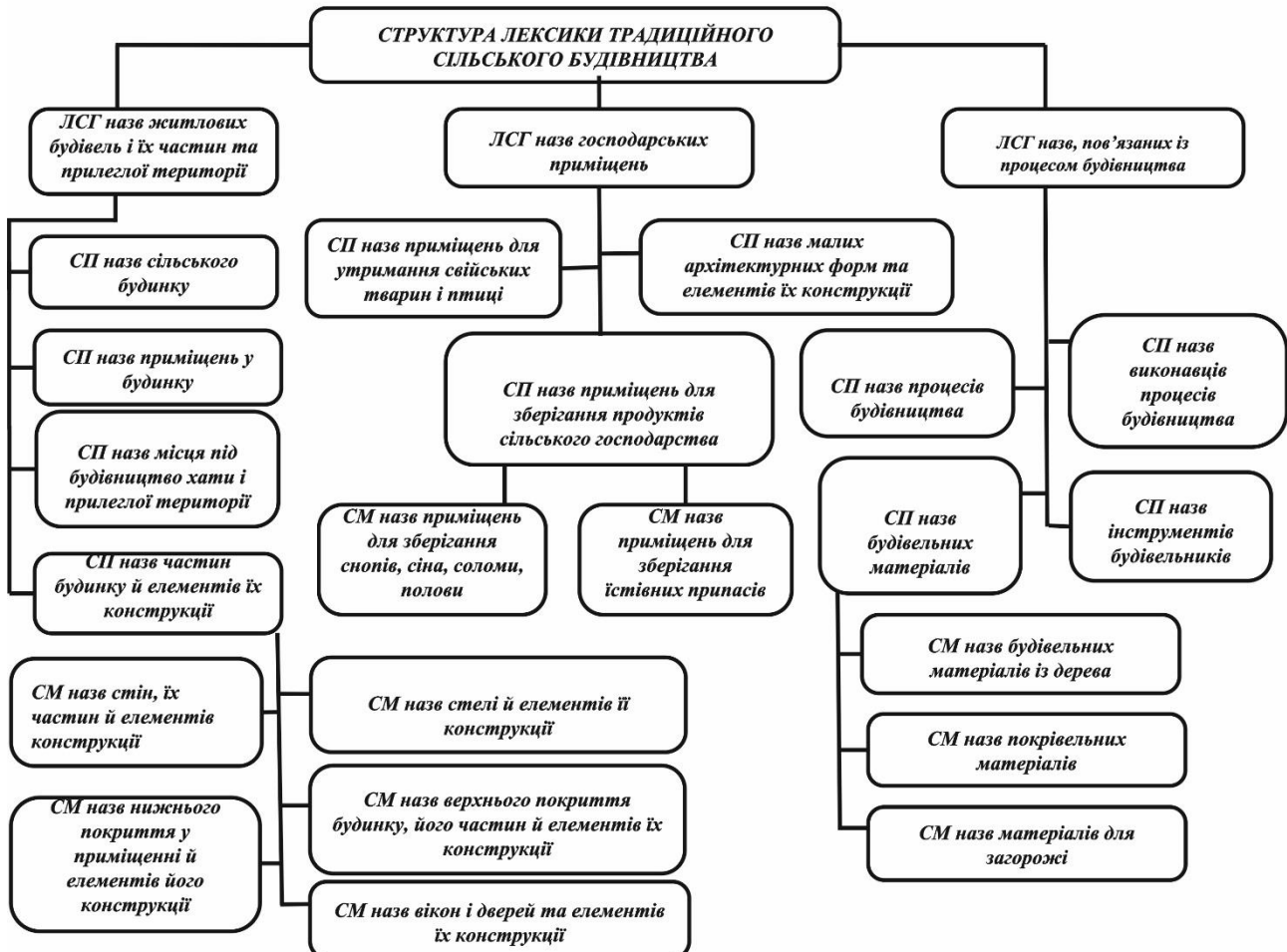
Перший розділ «Лексика традиційного сільського будівництва як об'єкт діалектологічних досліджень» висвітлює теоретичні аспекти дослідження лексики традиційного сільського будівництва, містить чотири підрозділи.

У підрозділі 1.1. «Історія дослідження бойківських говірок» здійснено аналіз праць, присвячених вивченню бойківських говірок на різних мовних рівнях, передусім дослідження А. Залеського, Д. Бандрівського, М. Онишкевича, Я. Пури, К. Іваночка, О. Захарків, І. Ощипко, З. Булика, М. Зубрицької, М. Демського, М. Якіма, М. Матіїва, Н. Глібчук, О. Костів, Н. Хібеби, Г. Кобиринки та ін.

Результати досліджень свідчать, що, незважаючи на зацікавлення науковців бойківськими говірками, поза увагою мовознавців залишилося чимало питань, серед яких і системне вивчення лексики традиційного сільського будівництва.

У підрозділі 1.2. «Стан дослідження лексики будівництва в діалектології» зібрано й опрацьовано студії дослідників ТГЛ традиційного сільського будівництва. У діалектології ця ТГЛ найбільш досліджена на матеріалі поліських говірок у працях О. Євтушка, М. та О. Никончуків,

Схема 2

Л. Дорошенко та ін. Лексика традиційного сільського будівництва східноpodільських говірок стала об'єктом аналізу Л. Поліщук, говірок Закарпатської області – Д. Тодера, а бойківських, гуцульських, покутських та буковинських говірок – М. Бігусяка. Значний внесок у її вивчення на матеріалі наддністрянських говірок здійснили З. Бичко, Г. Шило, південнолемківських – З. Ганудель, українських говірок Молдови – Д. Ігнатенко. Окремі назви реалій і понять будівництва вивчали у складі сільськогосподарської і побутової груп лексики (К. Глуховцева, Т. Тищенко, Р. Сердега, С. Поліщук та ін.). Однак, попри значну кількість напрацювань, лексика традиційного сільського будівництва в говірках української мови залишається недостатньо вивченою.

У підрозділі 1.3. **«Лексика традиційного сільського будівництва в бойківських говірках як система»** обґрунтовано системний характер вивчення аналізованої ТГЛ у бойківських говірках: виділено 3 лексико-семантичні групи (ЛСГ), 11 семантичних підгруп (СП) і 9 семантичних мікрогруп (СМ), укладено схему структурної організації ТГЛ (див. схему 2).

Підрозділ 1.4. **«Методологія дослідження лексики традиційного сільського будівництва в бойківських говірках»** репрезентує методи, використані для фіксації мовних одиниць та їх аналізу. У роботі застосовано *експедиційно-польовий* метод, що дав змогу зафіксувати живе мовлення носіїв говірок, *описовий* метод, який уможливив аналіз діалектних одиниць. характеризує методи, використані для збору та аналізу матеріалу, *структурний* дав змогу систематизувати номінативні одиниці. Метод *компонентного аналізу* проілюстрував семантичну структуру назв. За допомогою *опозиційного* методу встановлено семантичні опозиції діалектних одиниць на основі протиставлення за однією диференційною ознакою. *Зіставний* метод показав зв'язок досліджуваної лексики з лексикою літературної мови та інших говіркових ареалів. З метою визначення генези лексичних одиниць застосовано метод *етимологічного аналізу*. Для фіксації відомостей про інформанта використано *соціолінгвістичний метод*. Метод *лінгвістичного картографування* дав змогу відтворити просторове поширення діалектних одиниць на картосхемах (див. додаток).

У другому розділі **«Назви житлових будівель і їх частин та прилеглої території»** представлено слова, що номінують сільський будинок, місце під будівництво хати і прилеглу територію, частини будівель та елементи їх конструкції.

У підрозділі 2.1. **«Назви сільського будинку»** здійснено лексико-семантичний аналіз назв житлових будівель.

Репертуар аналізованої СП репрезентують загальні назви будівель (гіпероніми) *хата*, *х'ужа* та гіпоніми, виокремлені на підставі диференційних ознак (ДО): 'спосіб спорудження' – *хата ў зруб* 'тип будівлі, зведений із колод чи брусів, які укладають горизонтальними рядами, а в кутах і місцях перетину з'єднують спеціальними замками', *хата ў за'м'іт*, *хата ў стоў'ни* 'тип каркасної будівлі із стовпами по кутах та заповненими між ними поперечними короткими колодами'; 'форма' – *бу'динок*, *доўга хата*, *хата п'ід од'ним*

по|бойем, |хата п'ід од|ноу ст|р'іхоу, |хата п'ід од|ним ст|роєм, |хата п'ід од|ним |дахом, |хата п'ід од|ним укр|т'ом 'будинок прямокутної форми під одним дахом із господарськими будівлями', к|вадра|т'іука, к|вадрат, чву|рак, |типова |хата 'будинок у формі квадрата з кількома житловими кімнатами'; 'час зведення' – ха|луна, |куча, |хижа, |буда, |стара |хата, та|расова |хата, чор|нобил'с'ка |хата, шев|ченк'іу'с'ка |хата 'старий будинок'; 'розмір' – буд|инок, д'ім, |в'іл:а, |в'іл'йа 'будинок великого розміру'; 'матеріал' – му|рованка, ка|мениц'а, му|рована |хата 'будинок із цегли чи іншого каменю промислового виробництва'.

Із-поміж типових мотиваційних ознак (МО) для творення назв житлових будівель виокремлено такі, як: 'форма' (к|вадра|т'іука, к|вадрат), 'матеріал' (ка|мениц'а, цег|л'анка), 'дія' (му|рованка, бу|динок), 'кількість' (п'іуто|рачка), 'зовнішня схожість' (шеу|ченк'іу'с'ка |хата, та|расова |хата). Визначено найбільш продуктивні способи номінації, а саме: афіксація (му|рованка, цег|л'анка, ка|мениц'а, п'іуто|рачка), аналітична номінація (|хата у зруб, |хижа п'ід од|ним по|бойем), семантична деривація (|куча, |буда), запозичення, зокрема з польської (чву|рак, ра|шурн'і), німецької (|буда), італійської (|в'іл:а) мов.

У підрозділі 2.2. «Назви приміщень у будинку» проаналізовано назви внутрішніх житлових і нежитлових приміщень у будинку (кімнат).

Виявлено загальні (|хата, |хижа, к'ім|ната) та видові назви, утворені на підставі МО: 'призначення' (с|пал'н'а, в'і|тал'н'а), 'розмір' (ве|лика |хата, |мениша |хата), 'розташування' (до|л'ішна |хата, |нижна |хата, го|р'ішна |хата, |вишна |хата).

Нежитлові приміщення в будинку номінують: |с'іни 'приміщення, що ділить хату на дві частини або з'єднує житлове приміщення з ганком', кори|дор 'вузький (переважно довгий) прохід усередині будинку, який з'єднує окремі його кімнати', |кухн'а, кух|нина, ха|шчина 'спеціально пристосоване приміщення з піччю, плитою для приготування їжі', ко|мора 'окреме приміщення для зберігання збіжжя, продуктів харчування', ве|ранда, |ганок, га|л'ер'йа 'приміщення, у якому розташований вхід до будинку, здебільшого з великою кількістю вікон', п'ід, стр|х 'приміщення між стелею і покрівлею будинку'.

Репертуар досліджуваної СП формують літературні назви (|хата, |с'іни, ко|мора, кори|дор) та локалізми (зде|бка). Засвідчено семантичне протиставлення за ДО 'розмір' (га|нок 'невелике приміщення, у якому розташований вхід до будинку' : в'і|ранда 'велике приміщення вздовж усієї стіни здебільшого з великою кількістю вікон, у якому розташований вхід до будинку'), 'місце розташування' (пер|ша |хата : |друга |хата, |нижна |хата : |вишна |хата та ін.). Типова мотиваційна ознака – 'призначення приміщення' (с|пал'н'а, в'і|тал'н'а та ін.).

Основу аналізованої лексики становлять непохідні слова. Похідні назви утворено здебільшого суфіксальним (с|пал'н'а, в'і|тал'н'а) та аналітичним способом (ве|лика |хата, |нижна |хата). Деякі слова цієї СП переходять до пасивного словника носіїв говірок (йан|к'ір, |с'іни).

У підрозділі 2.3. «Назви місця під будівництво хати і прилеглої території» проаналізовано назви місця під будівництво хати (*пл'ац, план, о'с'ідок*), назви місця, де раніше стояв будинок (*хатнишче, хатишче, печишче, метлишче, розвалишче, старий пл'ац, старе м'ісце*), назви обнесеної огорожею ділянки землі коло хати, подвір'я (*о'к'іў, о'бора, загорода*).

З'ясовано, що окремі нормативні літературні назви витісняють говіркові або функціують паралельно з ними. Зокрема літературну назву *план* 'місце під будівництво хати' мовці використовують поряд із діалектною *пл'ац*, літературну назву *подв'ір'я* – із говірковою *о'бора, о'с'ідок, м'істо*. У цій семантичній підгрупі виявлено типові МО: 'дія' (*о'с'ідок, обис'ц'а, розвалишче, загорода*), 'об'єкт' (*печишче, хатнишче*). У результаті метонімічного перенесення утворено вторинні номінації *план, о'к'іў*. Продуктивним є суфіксальний спосіб номінації (*хатнишче, метлишче, розвалишче, печишче, о'с'ідок*).

Підрозділ 2.4. «Назви частин будинку й елементів їх конструкції» формує п'ять підрозділів.

У підрозділі 2.4.1. «Назви стін, їх частин й елементів конструкції» репрезентовано особливості номінації стін і їх конструкції.

Відзначено гіперонім *с'т'іна* та гіпоніми, утворені на підставі ДО 'розташування стіни' (*боко'ва с'т'іна, країна с'т'іна, шчито'ва с'т'іна, прочол'кова с'т'іна* 'бічна стіна', *перес'т'інок, п'рос'т'інок* 'легка, некапітальна стіна, що розділяє приміщення, простір на частини', *се'редна с'т'іна* 'стіна, що відгороджує кімнати всередині будівлі'), 'призначення стіни' (*перегородка* 'легка, некапітальна стіна, що розділяє приміщення, простір на частини').

Виявлено значну кількість назв частин стіни (*фу(н)'дамент, ху'дамент*, 'основа з каменю чи бетону, на якій встановлюють будинок', *п'риз'(с)'ба, лаўка, при'с'інок, танок* та ін. 'дерев'яний поміст уздовж хати, який уклали на винесеній поза стіну частині підвалини' та ін.) чи елементів конструкції стін (*((в)о'чан, ўч'ін* 'довга балка над віконним та дверним отвором, яку протягують від кута до кута хати', *п'латва, в'інец'* 'верхня дерев'яна балка у стіні, на яку ставлять крокви' та ін.). Найпродуктивнішим способом творення назв СМ є суфіксальний (*борт'ниц'а, п'утанец'*) та префіксально-суфіксальний (*ост'р'ішник, п'ідв'інечник*).

У підрозділі 2.4.2. «Назви нижнього покриття у приміщенні й елементів його конструкції» описано назви різновидів нижнього покриття всередині приміщень, по якому ходять, та елементів його конструкції.

Зафіксовано назви утрамбованої, вирівняної та вимощеної глиною землі (*зем'л'а, т'ік, мазанка, на'т'ік*) і назви дощаного покриття (*п'ідлога*). Відзначено низку лексем на позначення елементів конструкції дощаного покриття (*бал'ок, л'ітар'(т), п'ідл'ітарок, п'ід'валина* 'довгий брус, що слугує основою настилу підлоги', *п'л'інтус, листва, шпар'лата, рейка, ш'пуга* 'вузька дерев'яна планка для облицювання підлоги' та ін.).

Лексеми із семантикою ‘утрамбована, вирівняна та вимощена глиною земля’ перебувають у пасивному словнику говірок, що пов’язано з новими технологіями укладання підлоги.

Відзначено типові МО: ‘дія’ (мазанка, п’ідлога), ‘об’єкт’ (шпарлата). Щодо способів номінації, то найпродуктивнішим є морфологічний, зокрема префіксально-суфіксальний (п’ідл’ітарок), суфіксальний (мазанка, п’ідвалок) та основоскладання (шпарлата).

У підрозділі 2.4.3. «Назви стелі й елементів її конструкції» проаналізовано гіпероніми повала, п’ід і гіпоніми, утворені за ДО ‘матеріал’ (клепкова повала) чи ‘дія’ (шал’ована повал’а, л’інл’ена повал’а, драг’кована п’ітсоф’ітка). Зафіксовано також назви елементів конструкції стелі (бал’ок, л’ітар, г’ратар’, д’ратар, брус ‘поперечна балка, яка підтримує стелю’, г’ратар’, д’ратар’, брус, бал’ок ‘поздовжня балка, яка підтримує стелю’ та ін.). Найпродуктивнішим способом творення назв стелі та її елементів є суфіксальний (дил’оўка, повалина), префіксальний (п’ітсоф’іт) та аналітична номінація (чиста п’ітсоф’ітка, бал’к’и з п’ідшиўкойу).

У підрозділі 2.4.4. «Назви верхнього покриття будинку, його частин й елементів конструкції» проаналізовано родові назви верхньої частини будинку, що слугує її покриттям (дах, верх), та видові (н’імец’кый вер’х, двоскатний вер’х, к’ібл’овий вер’х ‘дах на два схили’, ба’рац’кый вер’х, к’руглий вер’х, крижовий вир’х ‘дах на чотири схили’).

Зафіксовано лексеми на позначення частин верхнього покриття будинку: шчит, зашчиток, фац’іят, прочолок, к’ібел’ ‘трикутна площа, зашита дошками, обмежена з боків двосхилим дахом’, г’реб’ін’, ко’н’ок, гусак, когут, ‘ребро двосхилого даху’, фар’тух, ст’р’ішка, п’ідст’р’ішниц’і, ост’р’ішник, в’ід:аш’а ‘невеличкий дашок, приєднаний до фронту’ та ін. Засвідчено, що в деяких говірках назви г’реб’ін’ і ко’н’ок, ко’н’ок і гусак є абсолютними синонімами. В інших говірках семантика лексем відрізняється: г’реб’ін’ ‘верхівка даху, коли схили покрівлі сходяться з напуском одного схилу на інший’, ко’н’ок ‘верхівка даху, коли схили покрівлі поєднуються у стик, а зверху їх прикривають смужкою бляхи’.

Характерною особливістю аналізованої СМ є партитивні зв’язки: дах (частина хати) – к’роква (елемент конструкції даху) – п’ята, плече (частина крокви). Установлено МО для творення номінативних одиниць, наприклад: ‘місце’ (п’ідст’р’ішниц’і, п’рикозеў), ‘призначення’ (перемичка, розпорка та ін.), ‘матеріал’ (бл’ихлата, ш’іферлата), ‘зовнішня схожість’ (к’ізлини, цап’к’и та ін.).

Продуктивними способами творення одиниць аналізованої СМ є префіксальний (п’рикозеў), суфіксальний (перемичка, розпорка), префіксально-суфіксальний (пар’іжок, п’ідст’р’ішниц’і, при’к’ізлина), основоскладання (ш’іферлата), семантична деривація (козел, фар’тух, когут, г’реб’ін, гусак, ко’н’ок, п’ята, плече).

У підрозділі 2.4.5. «Назви вікон і дверей та елементів їх конструкції» представлено родові назви в’ікно і д’вер’і та видові, які диференційовано

відповідно до розташування дверей і вікон (*двер'і* – *стодол'ан'і* *двер'і*, *стайн'ан'і* *двер'і*, *в'ікно* – *в'ікно зап'ічне*, *шчитове в'ікно* та ін.) та конструкції дверей (*прос'т'і* *двер'і*, *тафл'ов'і* *двер'і* та ін.). Мотиваційними ознаками для творення лексем є 'предмет' (*одв'ірок*, *п'ідв'ікон:ик*, *в'ікниц'а*), 'дія' (*с'т'аглина*), 'зовнішня схожість' (*скрин'а*, *пакунок*). Виявлено семантичне протиставлення за ДО 'місце розташування' (*в'ікно гор'ішне* : *в'ікно дол'ішне*).

Простежено зміну в семантиці лексем, наприклад, назва *вар'цаб* зазнала спрощення семантичної структури, втрати значень (у сучасних говірках здебільшого відома зі значеннями 'нижній горизонтальний елемент віконної обв'язки, підвіконня'). Виявлено вплив літературної мови (літературне слово *п'ідв'ікон:ик* поступово витісняє говіркові *вар'цаб*, *в'ікниц'а*).

Найтиповішими способами творення лексем є суфіксальний (*с'т'аглина*, *в'ікниц'а*, *шал'іука*), префіксально-суфіксальний (*п'ідв'ікон:ик*, *нал'ічник*, *одв'ірок*), аналітична номінація (*шчитове в'ікно*).

У третьому розділі «**Назви господарських приміщень**» проаналізовано слова, що номінують приміщення для свійських тварин і птиці, приміщення для продуктів сільського господарства і реманенту, малі архітектурні форми.

Підрозділ 3.1. «**Назви приміщень для утримання свійських тварин і птиці**» репрезентує назви загальної будівлі для свійських тварин (*с'тайн'а*), окремих приміщень (*п'риб'ік*, *шоп'а*, *в'іу'чарн'а*, *хл'ів*, *куча*), відгородженого місця в загальній будівлі для тварин (*куча*, *царок*, *подр'а*), місця для курей під піччю (*потач*, *п'ідп'ічок*, *кучка*, *царок*). Здійснений аналіз засвідчив, що номінативні одиниці на позначення приміщень для тварин здебільшого мотивовані назвами тварин (*в'іу'чарн'а*, *ко'н'ушн'а*, *кур'ник*) та місця розташування (*п'риб'ік*, *царок п'ід по'валоу*). Спорадично зафіксовано лексеми, мотивовані дією (*саж* 'відгороджене місце в хліві для курей', 'місце для курей над свинями', *с'ідало* 'окреме або прибудоване до основної будівлі приміщення для курей', 'місце для курей над свинями').

Деякі лексеми ілюструють розгалужену семантику: *царок* 'окреме приміщення для утримання свиней', 'відгороджене місце у хліві для овець', 'відгороджене місце у хліві для телят', 'місце під піччю для курей' та ін. Це пов'язано з позамовними чинниками – приміщення часто використовують для утримання різних тварин.

Відзначено партитивні відношення в цій СМ (*с'тайн'а* (ціле) – *царок*, *куча*, *саж* (частина)). Також назвам властиві синонімії зв'язки – зі значенням 'відгороджене місце у хліві для курей' виявлено лексеми: *потач*, *кур'ічий царок* (с. Кривка Самбірського р-ну Львівської обл.), *кур'атник*, *куча* (с. Грозьова Самбірського р-ну Львівської обл.).

Способами номінації назв приміщень для свійських тварин та птиці є суфіксальний (*в'іу'чарн'а*, *кур'атник*, *ко'н'ушн'а*, *сви'нарник*), префіксальний (*п'риб'ік*), безафіксний (*саж*), аналітична номінація (*к'інс'ка с'тайн'а*, *стайен'чина на в'іу'ці*, *с'винс'ка куча*).

У підрозділі 3.2. «Назви приміщень для продуктів сільського господарства й реманенту» простежено особливості функціонування номінацій приміщення для зберігання снопів, сіна, соломи, полови (|бойшче, сто|дола, |шофа, пе|леўн'а), приміщення для зберігання їстівних припасів (шпик|л'ір, тиў|ниц'а, склеп, руна), приміщення для зберігання воза й реманенту (во|з'іўн'а, за|в'із, ко|леши́н'а, |шопа).

Зафіксовані лексеми мотивовані назвою продукту чи предмета, який зберігають у цьому приміщенні (ко|лесн'а, солом|н'анка, во|з'іўн'а), або місцем розташування (п|ридашок, в'і|д:аш'а). Більшість назв приміщень для зберігання продуктів сільського господарства має розгалужену семантичну структуру (|шопа 'будівля для зберігання снопів, сіна, полови, а також для молотьби, віяння', 'приміщення для зберігання воза', 'приміщення для зберігання дров' та ін.), що пов'язано з поліфункційністю приміщень, які вони номінують.

Типові способи творення слів в аналізованій семантичній підгрупі: суфіксальний (|бойшче, пе|леўн'а, тиў|ниц'а, полоу|ник, р'і|жок, воз'іўн'а), префіксальний (п'і|дна|вес, о|бойіску), безафіксний (на|в'іс, за|гата).

У підрозділі 3.3. «Назви малих архітектурних форм та елементів їх конструкції» проаналізовано назви повітки для дров (|шопа, дро|в'ітн'а, дрово|рубн'а, |ш'інка на дро|ва), повітки на чотирьох стовпах для зберігання сіна, збіжжя та ін. (обо|р'іг), глибокої ями, захищеної цямринами, для добування води з водоносних шарів землі (к'ир|ниц'а, ко|лод'аз', с|тудн'а), огорожі (л'іса, пл'іт, пле|тар', тин, шта|х'етник).

Відзначено низку назв частин споруд: ко|ромисло, |в'інчик, о|т'іл'н'і, о|г'невини 'чотирикутна рама – основа даху оборогу', |шапка, вер|шок 'дах оборогу', ц'ам|рини об|рубина, ск|рин'ка 'верхня частини колодязного зрубу' та ін.

Зафіксовані гіперо-гіпонімії зв'язки (пл'іт – пл'іт з дра|пачки, пл'іт з ра|пачки, пл'іт з зу|бача; с|ту(д)н'а – с|тун'а на жура|вел', с|тудн'а на |корбу), а також партитивні зв'язки (обо|р'іг (ціле) – обо|рожина, по|денюк, |шапка (частина); |шапка (ціле) – ко|ромисло, к'рокоу́ка, |в'інчик (частина)).

Найтиповішими способами творення назв малих архітектурних форм є суфіксальний (во|р'іц':а, шта|х'етник, пле|тар', кру|тило), префіксально-суфіксальний (супл'ітка), семантична деривація (жура|вел', гу|сак).

У четвертому розділі «Назви, пов'язані із процесом будівництва» описано особливості функціонування назв дій, які виконують під час зведення й оздоблення будинку; осіб, які здійснюють процес будівництва; інструментів та будівельних матеріалів.

Підрозділ 4.1. «Назви процесів традиційного сільського будівництва» репрезентує номінації, пов'язані з різними етапами будівництва.

Відзначено назви загального процесу спорудження будинку (буду|вати, с|тавити, з|водити, к|ласти) та назви окремих дій у процесі спорудження: підготовки будівельних матеріалів (ла|дити 'заготовляти будівельний матеріал', ко|рити 'обдирати кору з колод, призначених для зведення житла', трачку|вати 'розрізати колоду вздовж стовбура'), зведення частин будівель

(*бити фундамент* ‘закладати основу хати з каменю чи бетону’, *зав’язувати н’ідологи* ‘закладати дерев’яні підвалини’ та ін.), внутрішніх і зовнішніх опоряджувальних робіт (*трин’кувати* ‘штукатурити’, *грасувати* ‘вирівнювати, загладжувати стіни після їх штукатурення’, *б’ілити* ‘покривати стіни розчином крейди, вапна’ та ін.).

Зафіксовані назви процесів будівництва мотивовані назвами елементів конструкції будівель (*к’ізлити*, *повалити*), інструментів (*драчувати*), будівельних матеріалів (*м’ишити*, *л’іскувати*, *цементувати*). Номінації процесів будівництва є твірними для назв розчинів, якими виконують будівельні роботи, чи матеріалів (*штука’турити* > *штука’турка*, *шару’вати* > *ша’р’іука*, *дранкувати* > *д’ранка* та ін.), а також для назв виконавців будівельних робіт (*мурувати* > *мурник*, *л’анати* > *л’а’пак*).

Основними способами творення назв СП процесів будівництва відзначено суфіксальний (*шурувати*, *грисувати*, *пова’лыти*, *под’рити*) та аналітичний (*к’ласти по’валу*, *сте’лити бал’ки*).

Спорудженням будинку на Бойківщині від закладання підвалин до зведення кроків здебільшого займався один фахівець, тому відзначено незначну кількість назв виконавців процесів будівництва (підрозділ 4.2. «**Назви виконавців процесів будівництва**»).

Засвідчено назви *маїстер*, *буд’івел’ник*, *буд’іу’ничий* ‘фахівець, який виконує всі процеси під час спорудження будинку’ (загальна назва). Відзначено також номінації виконавців окремих будівельних процесів: *му’л’ар*, *мурник*, *каменищик* ‘фахівець, який споруджує стіни із цегли чи штучного будівельного каменю’, *покр’івел’ник*, *к’ровел’шчик* ‘фахівець, який покриває будинок будь-яким матеріалом’, *бл’а’хар* ‘той, хто покриває будівлі бляхою’, *штука’тур*, *шчика’турник* ‘виконавець штукатурних робіт’, *л’а’пак*, *болот’н’аник* ‘той, хто покриває стіни і стелю розчином глини’.

Мотивацією для творення назв виконавців є ‘процес будівництва’ (*мурник*, *покр’івел’ник*, *л’а’пак*), ‘будівельний матеріал’ (*бл’а’хар*, *каменищик*). Відзначмо, що аналізовані назви осіб здебільшого однозначні.

Основний спосіб творення назв цієї СП – суфіксальний (*буд’івел’ник*, *пла’н’ій*, *мурник*, *каменищик*, *покр’івел’ник*).

У підрозділі 4.3. «**Назви інструментів будівельників**» досліджено назви знаряддя для копання рівчаків під фундамент (*рис’кал’*, *лис’кар’*, *штики’ва ло’пата* ‘лопата для копання, звужена та загострена на кінці’, *че’кан*, *джи’ган*, *кром’пач*, *кл’оф* ‘знаряддя у вигляді загостреного з одного боку молотка або стрижня для подрібнення, розколювання твердих порід’), інструментів для виготовлення та обробки матеріалів із дерева (*плен’кач* ‘сокира із широким продовгуватим вістрям та прямим держакон’, *трач’ка* ‘довга пила з простими зубами, що має звужену з одного кінця основу і два дерев’яні держакон, встановлені перпендикулярно до полотна’), знаряддя ударної дії (*моло’ток*, *кле’пач*, *кле’вец’*), інструментів для витягування цвяхів із дерев’яних деталей (*об’цен’гл’і*), приладів для перевірки горизонтального та вертикального

положення площини стін (ватер^пас, ^уровен', васерва^га, от^в'ес, пйон) та мулярських інструментів (^к'ел'н'а, ш^пател', за^т'ирка).

Номінації формують семантичні опозиції: за розміром (полу^т'ор, ст'^ігачка 'велика дошка для вирівнювання будівельного розчину' : ^т'орка, шеме^т'іўка 'мала дошка для розгладжування розчину') та за формою (моло^т'ок 'знаряддя ударної дії з круглим металевим брусом' : кле^у'вец' 'знаряддя ударної дії з квадратним металевим брусом').

Зафіксовано такі МО для творення назв інструментів: 'дія' (трам^боўка, ^доўбн'а, кле^пач, ^тесанка, дз'^у'бан), 'матеріал' (дра^ничник, лат^ник). Водночас назви драч та трач слугують твірною основою для дієслів трачу^вати, драчу^вати 'розрізати колоди на дошки'. Аналізовані назви інструментів однозначні та не виявляють здатності до розширення семантичної структури. Типовими способами творення є суфіксальний (шеме^т'іўка, ст'^ігачка, за^т'ирка, штик^л'арка, кле^пач, лат^ник), аналітична номінація (т^рачна пи^ла, т^ранс'ка со^к'ира).

Семантична підгрупа «Назви будівельних матеріалів» (підрозділ 4.4) об'єднує СМ «Назви покрівельних матеріалів» (підрозділ 4.4.1.), «Назви матеріалів для загорожі» (підрозділ 4.4.2.), а також назви, що не входять до семантичних мікрогруп, зокрема назви первинних природних порід, які без обробки використовують у будівництві (^кам'ін', п'^і'сок, г^лина); матеріалів, оброблених ручним чи промисловим способом (ш^чеб'ін', паз^д'ір'я, ^тесанец'); матеріалів, які використовують для зв'язування конструкції будинку, внутрішніх опоряджувальних робіт (^мал'та, шчука^турка). Назви будівельних матеріалів утворено на підставі МО 'процес' (за^тирка, за^м'ім), 'форма' (кан^т'іўка, цил'індрований брус), 'колір' (^сина г^лина, чер^вона г^лина), 'дія' (^потерт', ^вал'ок), 'складник' (сил'^ікатна ^цегла) та ін. Найпродуктивнішими способами творення назв є афіксація (штука^турка, шпак^л'оўка, за^тирка, кру^гл'ак), основоскладання (п'^іноб^лок, газоб^лок, г'^іпсокар^тон), семантична деривація (^к'ім, ол'^т'вец', ре^ш'ітка, ^кл'ітка).

В обстежених говірках виявлено назви покрівельних матеріалів: із соломи – снопів, зв'язаних при корені (^китиц'а, с'н'^і'пок, го^лоўка), і снопів, зв'язаних при колосі (плес^качка, п^ровертин', ^ручка, ж^смен'а), з дерева (дра^ниц'а, д^ранка, ^дошка 'тоненькі дощечки без паги', гонт, ^гонта, ^гонт'а 'тонкі дощечки з пагою'), з глини, цементу (чере^пиц'а, ^череп, да^х'іўка) та ін.

Типовою МО є: 'дія' (п^ровертин', поўйаз'), 'матеріал' (металочере^пиц'а, цемен^т'іўка, папе^ровий ш^и'іфер, шифер гу^мовий). Відзначено суфіксальний (п^ровертин', плас^качка), безафіксний (поўйаз') способи номінації, основоскладання (г'^іпсокар^тон), семантичну деривацію (ж^смен'а, го^лоўка, ^китиц'а).

Виявлено незначну кількість назв матеріалів для загорожі, зокрема дра^ниц'а, ти^н'анка 'колена дощечка', шта^х'ета 'тонка дерев'яна дошка'. Типовий спосіб творення мовних одиниць СМ – суфіксальний (дра^ниц'а, ти^н'анка, шта^х'етина).

ВИСНОВКИ

1. У результаті обстеження 80 населених пунктів Бойківщини представлено діалектне мовлення бойків – зафіксовано на електронні носії значні за обсягом суцільні тексти про бойківське традиційне будівництво. Зібрані тексти діалектного мовлення, а також етнографічні архівні матеріали і праці, лексикографічні й лінгвогеографічні джерела дали змогу представити репертуар досліджуваної тематичної групи лексики – 658 одиниць (не враховуючи фонетичних, акцентуаційних, словотвірних, граматичних варіантів).

2. Відзначено складну структурну організацію лексики традиційного сільського будівництва в бойківських говірках. За принципом системності зафіксовані назви розподілено на 3 ЛСГ, які ілюструють розгалужену ерархічну структуру.

3. Більшість зафіксованих лексем – однозначні, хоча відзначено й багатозначні слова, що зумовлено поліфункційністю реалій будівництва, наприклад: *куча* (репрезентує 8 значень), *царок* (7), *шопи* (7) та ін., чи специфікою конструкції споруди: *пиу́ниц'а* (4 значення), *склеп* (4), *рупа* (4) та ін.

4. Системність лексики традиційного сільського будівництва в бойківських говірках характеризують гіперо-гіпонімії, партитивні, синонімії та антонімії відношення.

5. Назви житлових будівель і їх частин та елементів конструкції утворено на підставі МО ‘процес, дія’ (*бу́динок, зруб, зв’ід, за́м’іт* і ін.), ‘призначення приміщення’ (*с’пал’н’а, в’італ’н’а, з’дебка* і ін.), ‘місце розташування’ (*п’іддаш’а, при’сінки, перес’ц’інок* та ін.); назви місця – ‘дія’ (*роз’валишче, о’с’ідок, метлишче*) та ‘об’єкт’ (*хатишче, печишче*); назви господарських приміщень – ‘тварина’ (*кур’ник, сви’нарник*), ‘продукт, предмет’ (*пелеу́н’а, дро’варн’а, во’з’іу́н’а* та ін.); назви процесів будівництва – ‘частина будівлі’ (*пова’лити, под’рити*), ‘елемент конструкції чи його частина’ (*оча’їяти, к’із’лыти*), ‘інструмент’ (*трачку’вати, драчу’вати*), ‘матеріал’ (*цементу’вати, трин’ку’вати*); назви осіб – ‘дія, процес’ (*покр’івел’ник, л’а’пак*), ‘матеріал’ (*каменишчик, бл’а’хар*); назви інструментів – ‘матеріал’ (*лат’ник, дра’ничник*), ‘дія, процес’ (*дз’у’бан, тоу’качка, терка, ст’ігачка*); назви будівельних матеріалів – ‘форма’ (*кру’гл’ак, кан’т’іу́ка, плас’качка*), ‘дія’ (*потерт’, п’ровертин’, поу́йаз’*) та ін.

6. Основу лексики традиційного сільського будівництва в бойківських говірках формують однослівні (74 %) та аналітичні (26 %) (здебільшого двокомпонентні) назви. Найпродуктивнішим способом словотворення однослівних назв є морфологічний, зокрема суфіксальний, менш продуктивні – префіксально-суфіксальний спосіб, безафіксний спосіб, основоскладання, семантична деривація, малопродуктивний спосіб – префіксація. Аналізовані лексичні одиниці часто слугують дериваційною та мотиваційною базою для назв суміжних ЛСГ (СП), наприклад: *по’вала* – *пова’лити*, *т’рачка* – *трачку’вати, дра’ниц’а* – *дра’ничник, брус* – *брусу’вати* та ін.

7. Більшість назв традиційного сільського будівництва в бойківських говірках є питомими (85,2 %). Запозичення складають 13 % аналізованих назв, з них 5,3 % – запозичення з німецької мови, 3 % – з польської, решта – запозичені з інших мов (угорської, чеської, італійської, французької, латинської, грецької та ін.).

8. Основу ТГЛ традиційного сільського будівництва в бойківських говірках формують літературні слова. Відзначено низку локальних бойківських назв, незафіксованих у лексикографічних джерелах, а саме: *пла|н'ї* ‘головний будівельник’, *л'а|пак*, *болот|н'аник* ‘той, хто покриває стіни і стелю розчином глини’, *поўйаз'*, *п|ровертин'* ‘невеликий сніп, зв'язаний при корені’, *супл'ітка* ‘секція огорожі від стовпа до стовпа’, *ок|лепини*, *в'ін:ишче* ‘дерев'яний настил у нижній частині обороту’, *ог|невини*, *о|т'іл'н'і* ‘чотирикутна рама, основа даху обороту’, *пота́ч* ‘місце під піччю, де сидять кури’, *іг|лиц'а* ‘поперечна тонка планка, що скріплює дошки дверей’, *в'ік|ниці'а* ‘підвіконня’ та ін. Водночас лексика традиційного сільського будівництва бойківських говірок має паралелі в інших говірках української мови.

9. Дослідження лексики традиційного сільського будівництва аналізованих говірок свідчить про відносну стійкість цієї ТГЛ, адже більшість зафіксованих назв засвідчено в етнографічних, лексикографічних та лінгвогеографічних джерелах із Бойківщини. Деякі назви архаїзуються через зникнення реалії, втрату потреби її використовувати. Частина назв зазнає витіснення літературною мовою. Зміни в семантичній структурі деяких лексем репрезентовано спрощенням семантичної структури чи її ускладненням у результаті вторинної номінації.

Результати дослідження свідчать, що лексика традиційного сільського будівництва в бойківських говірках відображає традиційну матеріальну культуру Бойківщини, а також ілюструє сучасний стан та динаміку бойківських говірок. Лінгвістичні карти (див. додаток), подані в дослідженні, дають змогу не тільки унаочнити ареальне поширення назв у бойківському говорі, а й демонструють його цілісність.

Перспективу подальших досліджень убачаємо в поглибленому вивченні цієї та інших ТГЛ бойківських говірок, а також у проведенні порівняльних студій – для дослідження діалектної лексики в загальноукраїнському та загальнослов'янському контекстах.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у фахових наукових виданнях України

1. Чаган О.І. Назви житлових приміщень у бойківських говірках. *Записки з українського мовознавства*: зб. наук. праць / гол. ред. Т.Ю. Ковалевська. Одеса, 2017. Вип. 24. Том 1. С. 50–57.
2. Чаган О.І. До питання дослідження будівельної лексики говорів української мови. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки* / відп. ред. Л.М. Марчук. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2017. Вип. 44. С. 312–317.
3. Чаган О.І. Назви підсобних господарських приміщень у бойківських говірках. *Мовознавчий вісник*: зб. наук. праць / відп. ред. Г.І. Мартинова. Черкаси, 2018. Вип. 24–25. С. 167–177.
4. Чаган О.І. Архаїзація будівельної лексики бойківських говірок. *Лінгвістика*: зб. наук. праць / гол. ред. К.Д. Глуховцева. Старобільськ: ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2018. Вип. 1 (38). С. 62–70.
5. Чаган О.І. Номінація приміщень для свійських тварин та птиці (на матеріалі бойківських говірок). *Проблеми загального і слов'янського мовознавства* / гол. ред. Т.С. Пристайко. Дніпро: «Ліра», 2019. № 3. С. 135–144.
6. Чаган О.І. Назви малих архітектурних форм у бойківських говірках. *Записки з українського мовознавства*: зб. наук. праць / гол. ред. Т.Ю. Ковалевська. Одеса, 2019. Вип. 26. Том 1. С. 97–111.
7. Чаган О.І. Назви покрівельних матеріалів у бойківських говірках. *Мовознавчий вісник*: зб. наук. пр. / гол. ред. Г.І. Мартинова. Черкаси: Вертикаль, 2020. Вип. 28. С. 84–92.
8. Чаган О.І. Номінація будівельних матеріалів у бойківських говірках. *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Серія: Філологічні науки (мовознавство) / гол. ред. В.В. Максимчук. Дрогобич, 2020. № 14. С. 197–204.
9. Чаган О.І. Особливості номінації інструментів будівельників у бойківських говірках. *Вісник Ужгородського університету*. Серія: Філологія: зб. наук. пр. 2021. Вип. 2 (46). С. 247–256.
10. Чаган О. І. Номінація верхнього покриття будинку, його частин та елементів конструкції в бойківських говірках. *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Серія: Філологічні науки (мовознавство) / гол. ред. В.В. Максимчук. Дрогобич 2022. № 17. С. 145–155.

Статті в закордонних наукових виданнях

11. Чаган О.І. Номінація процесів традиційного сільського будівництва у бойківських говірках. *Spheres of Culture. Journal of Philology, History, Social and Media Communication, Political Science and Cultural Studies* / ed.-in-chief prof. I. Nabytovych. Lublin, 2018. Vol. XVII. P. 249–257.

Публікації, які додатково відображають наукові результати дисертації

12. Чаган О.І. Будівельна лексика у лексикографічних працях із Бойківщини. *Діалектологічні студії 11. Слово – словник – корпус* / відп. ред. П. Гриценко. Інститут українознавства ім. Крип'якевича НАН України. Львів, 2018. С. 198–206.
13. Чаган О.І. Репрезентація етапів будівництва в бойківських говірках. *«Дарагое мне – і маё – беларускае»: науковы зборнік да 100-годдзя з дня нараджэння прафесара Ф.М. Янкоўскага* / навук. ред. Д.В. Дзятко. Rīga: BVKI, 2018. С. 398–402.
14. Чаган О. Назви опалювальних споруд та їх конструктивних частин у бойківських говірках. *Gwary Dziś. Rocznik poświęcony dialektologii słowiańskiej* / red. nach. J. Sierociuk. Poznań: PTPN, 2019. Vol. 11. S. 55–67.

АНОТАЦІЯ

Чаган О.І. Структурно-семантична організація лексики традиційного сільського будівництва в бойківських говірках. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.02.01 – українська мова. Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка. Львів, Дрогобич, 2023.

Дисертацію є комплексним дослідженням лексики традиційного сільського будівництва в бойківських говірках. У науковій праці вперше комплексно вивчено назви, пов'язані з традиційним сільським будівництвом, у бойківських говірках. Розглянуто історіографію досліджень аналізованої ТГЛ, основні теоретичні аспекти її вивчення й акцентовано увагу на її системному характері. Проаналізовано склад, структурно-семантичну організацію та рівень архаїзації назв. Визначено мотивацію, етимологію та системні зв'язки в структурі лексики традиційного сільського будівництва в бойківських говірках, визначено способи творення слів. Простежено семантичні процеси у складі аналізованої лексики, виявлено назви, які переходять до пасивного словника говірок, і новотвори. Зафіксовано локальні діалектні назви, записані від носіїв говору старшого покоління. Просторову поведінку назв демонструють лінгвістичні картосхеми.

Ключові слова: бойківські говірки, лексика традиційного сільського будівництва, тематична група, лексико-семантична група, семантична підгрупа, лексема, мотивація, спосіб творення.

ABSTRACT

Chagan O.I. Structural-semantic organization of vocabulary of traditional rural construction in Boyki dialects. – Qualification research paper, manuscript.

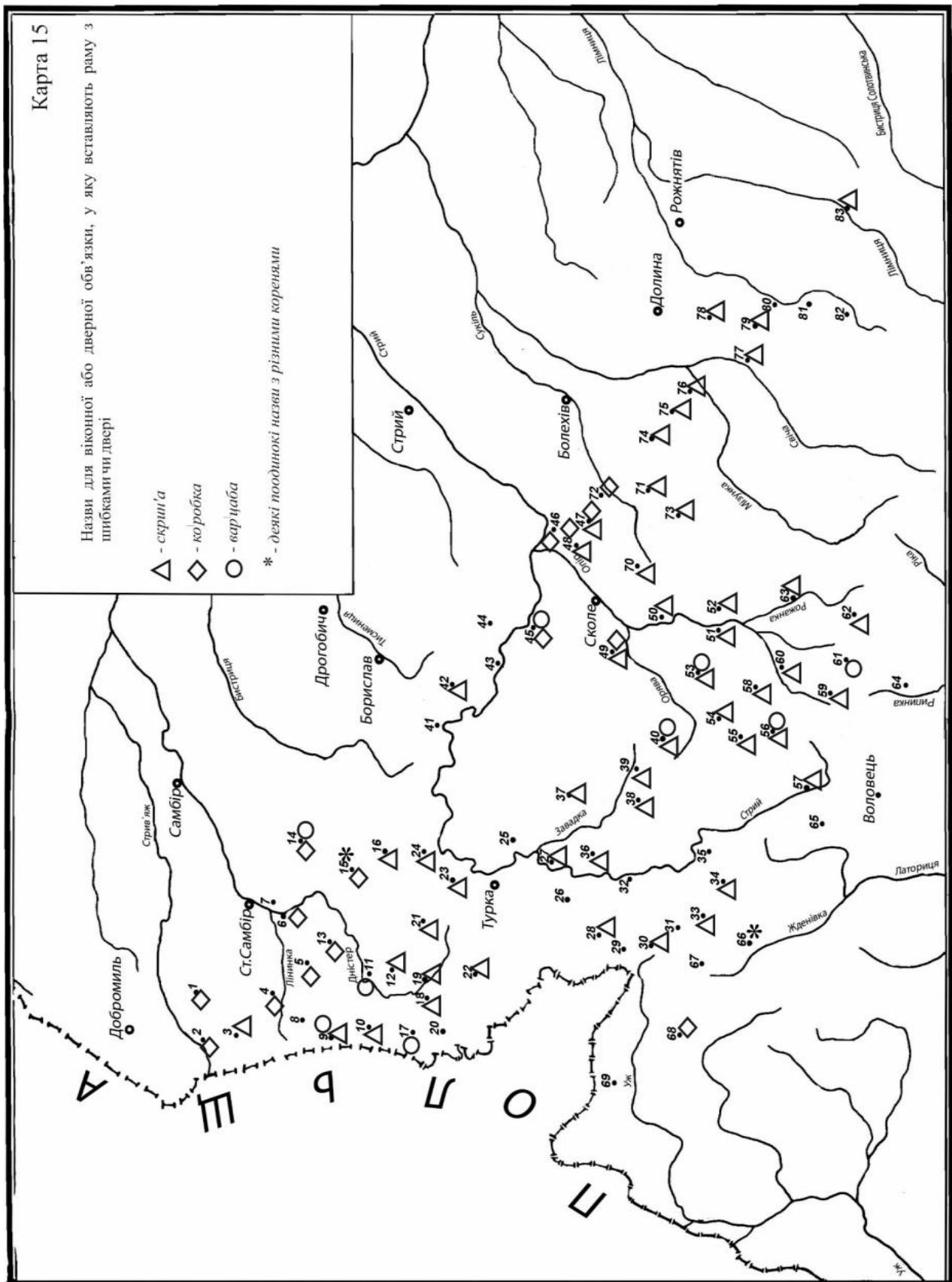
The thesis for obtaining scientific degree of PhD in Philology on specialization 10.02.01 – the Ukrainian language. – I. Kryp'iakevych Institute of Ukrainian Studies, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University. Lviv, Drohobych, 2023

The thesis is dedicated to lexicon research of traditional rural construction in Boiko dialects.

It has been first time when lexicon of traditional rural construction in Boiko dialects has been integrally researched, as well as system connections and degree of name preservation in realities of construction, processes, performer of the construction and tools used the builders have been under analysis.

In a scientific work, for the first time, the names related to traditional rural construction in Boyki dialects were comprehensively investigated. It has been carried out an overview of the main theoretical aspects of vocabulary research with emphasis on its systemic nature. There are characterized achievements in the field of construction vocabulary research in the Ukrainian language in historical, ethnological and dialectal aspects. It has been analyzed the composition, structural-semantic organization, and the degree of preservation of the names of realities and concepts of construction. It has been identified that majority of recorded names are mono-semantic that is common for terms. Branch semantics has been identified in the names of storages that is due to their polyfunctionality. It has been set that suffixation is the most productive way of single words formation. Hipponymic connections that are represented to some extend by one word names and mainly by analytical denomination. Peculiarities of synonyms functioning have been identified as well, which are represented by lexicon twins (doublets) amidst all researched range, though synonymic lines are rarely set in one dialect.. One has described genesis of the analyzed lexicon units. It has been distinguished that 85,2% of the recorded names of construction realities are specific, among which one can differentiate those inherited from old Slavic language and derived from old Slavic roots. Borrowed lexicon comprises 13% of analyzed names. Lexicon analysis of the traditional rural construction in Boiko dialects has proved that analyzed lexicon of the researched range depicts a traditional material culture of Boikivshchyna as well as a modern state and dynamics of Boiko dialects.

Key words: Boiko dialects, lexicon of traditional rural construction, thematic group, lexicon-semantic group, semantic subgroup, lexeme, motivation, a way of creation.

Підписано до друку 11.05.2023. Формат 60x84 1/16.

Ум. друк арк. 1,3

Гарн. Times New Roman

Папір офс. Друк різнографічний

Тираж 100 прим.

Друк «Швидкодрук»

м.Дрогобич, вул.Д.Галицького,1

Тел. 0970111011

[druksv@gmail.com](mailto:drukso@gmail.com)